Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (velkého senátu)

21. prosince 2021 *

„Řízení o předběžné otázce – Obchodní politika – Nařízení (ES) č. 2271/96 – Ochrana proti účinkům právních předpisů přijatých určitou třetí zemí uplatňovaných mimo její území – Omezující opatření přijatá Spojenými státy americkými vůči Íránu – Sekundární sankce přijaté touto třetí zemí, které brání osobám udržovat mimo její území obchodní vztahy s některými íránskými podniky – Zákaz vyhovět takovým právním předpisům – Výkon práva na řádnou výpověď smlouvy“

Ve věci C-124/20,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg (Vrchní zemský soud v Hamburku, Německo) ze dne 2. března 2020, došlým Soudnímu dvoru dne 5. března 2020, v řízení

Bank Melli Iran

proti

Telekom Deutschland GmbH,

SOUDNÍ DVŮR (velký senát),

ve složení K. Lenaerts, předseda, L. Bay Larsen, místopředseda, A. Prechal, K. Jürimäe, C. Lycourgos, E. Regan, S. Rodin (zpravodaj), N. Jääskinen, I. Ziemele a J. Passer, předsedové senátů, M. Ilešič, T. von Danwitz a N. Wahl, soudci,

generální advokát: G. Hogan,

vedoucí soudní kanceláře: M. Krausenböck, radová,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 23. února 2021,

s ohledem na vyjádření předložená:

– za Bank Melli Iran T. Wülfingem, P. Plathem a U. Schrömbgesem, Rechtsanwälte,

– za Telekom Deutschland GmbH T. Fischerem a M. Blankenheimem, Rechtsanwälte,

– za německou vládu J. Möllerem a S. Heimerl, jako zmocněnci,

* Jednací jazyk: němčina.

– za španělskou vládu S. Centeno Huerta, jako zmocněnkyní,

– za Evropskou komisi J. Robertim di Sarsina, A. Biolanem a M. Kellerbauerem, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 12. května 2021,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článku 5 nařízení Rady (ES) č. 2271/96 ze dne 22. listopadu 1996 o ochraně proti účinkům právních předpisů přijatých určitou třetí zemí uplatňovaných mimo její území, jakož i proti účinkům opatření na nich založených nebo z nich vyplývajících (Úř. věst. 1996, L 309, s. 1; Zvl. vyd. 10/01, s. 75), ve znění nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 37/2014 ze dne 15. ledna 2014 (Úř. věst. 2014, L 18, s. 1) a nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2018/1100 ze dne 6. června 2018 (Úř. věst. 2018, L 199 I, s. 1), kterým se mění příloha nařízení č. 2271/96 (dále jen „nařízení č. 2271/96“).

2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi společnostmi Bank Melli Iran (dále jen „BMI“) a Telekom Deutschland GmbH (dále jen „Telekom“) ve věci platnosti výpovědi smluv uzavřených mezi těmito dvěma společnostmi a týkajících se poskytování telekomunikačních služeb společností Telekom poté, co byla společnost BMI zapsána na seznam osob, na které se vztahuje režim sankcí, jenž byl zaveden Spojenými státy americkými v souvislosti s jaderným programem Íránu a jenž mimo jiné brání tomu, aby byly s těmito osobami udržovány obchodní vztahy mimo území Spojených států (dále jen „sekundární sankce“).

Právní rámec

Unijní právo

Nařízení č. 2271/96

3 První až šestý bod odůvodnění nařízení č. 2271/96 uvádějí:

„vzhledem k tomu, že cílem [Evropské unie] je zejména přispívat k harmonickému rozvoji světového obchodu a k postupnému odstraňování překážek mezinárodního obchodu;

vzhledem k tomu, že [Unie] v co nejširší míře usiluje o dosažení volného pohybu kapitálu mezi členskými státy a třetími zeměmi, zejména o odstranění veškerých překážek přímých investic – včetně investic do nemovitostí – překážek usazování, poskytování finančních služeb nebo připuštění cenných papírů na kapitálové trhy;

vzhledem k tomu, že jedna třetí země přijala určité zákony, nařízení a jiné právní předpisy, které mají upravovat činnost fyzických nebo právnických osob spadajících do pravomoci členských států;

vzhledem k tomu, že svým uplatňováním mimo území této třetí země porušují tyto předpisy mezinárodní právo a brání dosažení zmíněných cílů;

vzhledem k tomu, že tyto zákony, nařízení a jiné právní předpisy a opatření na nich založená nebo z nich vyplývající narušují nebo by mohly narušovat zavedený právní řád a poškozují zájmy [Unie] a zájmy fyzických nebo právnických osob vykonávajících práva podle Smlouvy o [FEU];

vzhledem k tomu, že za těchto výjimečných okolností je nezbytné na úrovni [Unie] přijmout opatření na ochranu zavedeného právního řádu, zájmů [Unie] a zmíněných fyzických nebo právnických osob, zejména vyloučením, neutralizací, blokováním nebo jiným zamezením účinků dotyčných zahraničních právních předpisů“.

4 Článek 1 první pododstavec tohoto nařízení stanoví:

„Toto nařízení zajišťuje ochranu proti uplatňování zákonů uvedených v příloze tohoto nařízení, včetně nařízení a jiných právních předpisů a proti opatřením na nich založeným nebo z nich vyplývajícím a zamezuje jejich účinkům, pokud toto uplatňování poškozuje zájmy osob uvedených v článku 11, které provádějí operace v mezinárodním obchodu nebo pohybu kapitálu a související obchodní činnost mezi [Unií] a třetími zeměmi.“

5 Článek 4 uvedeného nařízení stanoví:

„Žádné rozhodnutí soudního orgánu nebo správního orgánu mimo [Unii], které přímo nebo nepřímo uplatňují zákony uvedené v příloze nebo opatření na nich založená nebo z nich vyplývající, nelze uznat ani vykonat.“

6 Článek 5 téhož nařízení stanoví:

„Žádná osoba uvedená v článku 11 nevyhoví přímo ani prostřednictvím dceřiné společnosti, ani jiného prostředníka, jednáním ani vědomým opomenutím požadavkům nebo zákazům, včetně předvolání zahraničních soudních orgánů, přímo nebo nepřímo založeným na zákonech uvedených v příloze nebo na opatřeních na nich založených nebo z nich vyplývajících.

Osoba může být oprávněna postupy podle článků 7 a 8, aby těmto požadavkům nebo zákazům plně nebo částečně vyhověla, pokud by jejich nedodržení vážně poškodilo její zájmy nebo zájmy [Unie]. Kritéria pro použití tohoto ustanovení se stanoví postupem podle článku 8. Existují-li dostatečné důkazy, že nedodržení těchto požadavků a zákazů by způsobilo vážnou škodu fyzické nebo právnické osobě, předloží Komise neprodleně výboru uvedenému v článku 8 návrh vhodných opatření, která mají být přijata na základě tohoto nařízení.“

7 Článek 6 první a druhý pododstavec nařízení č. 2271/96 stanoví:

„Každá osoba uvedená v článku 11, která vykonává činnosti podle článku 1, má právo na náhradu škody včetně soudních nákladů, která jí vznikla v důsledku uplatnění zákonů uvedených v příloze nebo opatření na nich založených nebo z nich vyplývajících.

Tuto náhradu lze získat od fyzické nebo právnické osoby nebo jakéhokoli jiného subjektu, který způsobil škodu, nebo od jakékoli osoby jednající jeho jménem nebo jako jeho zprostředkovatel.“

8 Článek 7 písm. b) a d) tohoto nařízení stanoví:

„K provedení tohoto nařízení Komise:

[…]

b) za podmínek uvedených v článku 5 uděluje oprávnění a při určování lhůt pro vydání stanoviska výboru bere plně v úvahu lhůty, které mají dodržovat osoby, kterým má být oprávnění uděleno;

[…]

d) oznamuje v *Úředním věstníku [Evropské unie]* soudní a správní rozhodnutí, na která se použijí články 4 a 6“.

9 Článek 8 uvedeného nařízení stanoví:

„1. Pro účely provádění čl. 7 písm. b) je Komisi nápomocen Výbor pro extrateritoriální právní předpisy. Tyto prováděcí akty se přijímají přezkumným postupem podle odstavce 2 tohoto článku. Tento výbor je výborem ve smyslu nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 182/2011 [ze dne 16. února 2011, kterým se stanoví pravidla a obecné zásady způsobu, jakým členské státy kontrolují Komisi při výkonu prováděcích pravomocí (Úř. věst. 2011, L 55, s. 13)].

2. Odkazuje-li se na tento odstavec, použije se článek 5 nařízení [č. 182/2011].“

10 Článek 9 nařízení č. 2271/96 stanoví:

„Každý členský stát určí sankce, které budou uloženy v případě porušení jakéhokoli odpovídajícího ustanovení tohoto nařízení. Tyto sankce musí být účinné, přiměřené a odrazující.

11 Článek 11 nařízení č. 2271/96 stanoví:

„Toto nařízení se vztahuje na:

1. každou fyzickou osobu, která má bydliště [v Unii] a která je státním příslušníkem členského státu,

2. každou právnickou osobu zřízenou [v Unii],

3. každou fyzickou nebo právnickou osobu uvedenou v čl. 1 odst. 2 nařízení [Rady] (EHS) č. 4055/86 [ze dne 22. prosince 1986 o uplatňování zásady volného pohybu služeb v námořní dopravě mezi členskými státy a mezi členskými státy a třetími zeměmi (Úř. věst. 1986, L 378, s. 1; Zvl. vyd. 06/01, s. 174)].

4. každou jinou fyzickou osobu, která má bydliště [v Unii], pokud se tato osoba nenachází ve státě, jehož je státním příslušníkem,

5. každou jinou fyzickou osobu, která se nachází [v Unii] včetně [jejích] teritoriálních vod a vzdušného prostoru nebo na palubě jakéhokoli letadla nebo plavidla, na něž se vztahuje pravomoc nebo kontrola členského státu, v rámci její profesní činnosti.“

12 Příloha nařízení č. 2271/96, nadepsaná „Zákony, nařízení a jiné právní předpisy“, zní v části týkající se Spojených států následovně:

„[…]

4. ‚Iran Freedom and Counter-Proliferation Act of 2012‘

Ustanovení, jejichž dodržování je požadováno:

Vědomě:

i) neposkytovat významnou podporu, včetně umožňování významných finančních transakcí, nebo zboží či služby určitým osobám působícím v přístavech, energetice, lodní dopravě nebo v loďařském odvětví v Íránu nebo jejich jménem, ani kterékoliv íránské osobě uvedené na seznamu zvlášť určených státních příslušníků a nežádoucích osob;

ii) neuzavírat s Íránem obchody s významným zbožím a službami využívanými ve spojení s energetikou, lodní dopravou a loďařským odvětvím Íránu;

iii) nenakupovat ropu a ropné produkty z Íránu a neprovádět finanční transakce s nimi spojené za specifických okolností;

iv) neprovádět ani neumožňovat transakce pro obchod se zemním plynem z Íránu nebo do Íránu (platí pro zahraniční finanční instituce);

v) neuzavírat s Íránem obchody s drahými kovy, grafitem, surovými či polozpracovanými kovy nebo softwarem, který by mohl být použit ve specifických odvětvích nebo zahrnuje určité osoby; ani neumožňovat významné finanční transakce ve spojení s takovými obchody;

vi) neposkytovat upisovací pojišťovací služby, pojištění a zajištění spojené se specifickými činnostmi, mimo jiné uvedenými v bodech i) a ii) výše, nebo specifickým kategoriím osob;

[…]“

Nařízení v přenesené pravomoci 2018/1100

13 Bod 4 odůvodnění nařízení v přenesené pravomoci 2018/1100 uvádí:

„Dne 8. května 2018 Spojené státy oznámily, že již nadále nebudou ustupovat od svých národních omezujících opatření ve vztahu k Íránu. Některá z těchto opatření se uplatní mimo území třetí země a nepříznivě ovlivní zájmy Unie a zájmy fyzických a právnických osob vykonávajících práva podle Smlouvy o [FEU].“

Prováděcí nařízení (EU) 2018/1101

14 Článek 4 prováděcího nařízení Komise (EU) 2018/1101 ze dne 3. srpna 2018, kterým se stanoví kritéria pro použití čl. 5 druhého pododstavce nařízení č. 2271/96 (Úř. věst. 2018, L 199 I, s. 7), stanoví:

„Při posuzování, zda by došlo k vážnému poškození chráněných zájmů podle čl. 5 druhého pododstavce nařízení [č. 2271/96], zváží Komise mimo jiné následující nekumulativní kritéria, je-li to vhodné:

a) zda je pravděpodobné, že bude chráněný zájem vzhledem k souvislostem, povaze a původu poškození konkrétně ohrožen;

b) existenci probíhajícího správního nebo soudního šetření proti [osobě uvedené v článku 11 nařízení č. 2271/96, která požádala o oprávnění podle čl. 5 druhého pododstavce tohoto nařízení,] z třetí země nebo předchozí dohody o vyrovnání s touto třetí zemí, která je původcem uvedených extrateritoriálních právních předpisů;

c) existenci podstatného spojení s třetí zemí, která je původcem uvedených extrateritoriálních právních předpisů nebo následných opatření; [osoba uvedená v článku 11 nařízení č. 2271/96, která požádala o oprávnění podle čl. 5 druhého pododstavce tohoto nařízení,] má například mateřské společnosti nebo dceřiné společnosti nebo účast fyzických nebo právnických osob, které podléhají primární pravomoci třetí země, která je původcem uvedených extrateritoriálních právních předpisů nebo následných opatření;

d) zda by [osoba uvedená v článku 11 nařízení č. 2271/96, která požádala o oprávnění podle čl. 5 druhého pododstavce tohoto nařízení,] mohl[a] rozumným způsobem přijmout opatření k zamezení nebo zmírnění škod;

e) nepříznivý dopad na výkon hospodářské činnosti, zejména to, zda by [osoba uvedená v článku 11 nařízení č. 2271/96, která požádala o oprávnění podle čl. 5 druhého pododstavce tohoto nařízení,] čelil[a] značným hospodářským ztrátám, což by mohlo například ohrozit je[jí] životaschopnost nebo představovat vážné riziko úpadku;

f) zda by činnost [osoby uvedené v článku 11 nařízení č. 2271/96, která požádala o oprávnění podle čl. 5 druhého pododstavce tohoto nařízení,] byla nadměrně obtížná z důvodu ztráty základních vstupů nebo zdrojů, které nelze přiměřeně nahradit;

g) zda by bylo značně ztíženo uplatňování individuálních práv [osoby uvedené v článku 11 nařízení č. 2271/96, která požádala o oprávnění podle čl. 5 druhého pododstavce tohoto nařízení];

h) zda existuje hrozba pro bezpečnost, zabezpečení, ochranu lidského života a zdraví a ochranu životního prostředí;

i) zda existuje hrozba, pokud jde o schopnost Unie provádět její humanitární, rozvojové a obchodní politiky nebo vnější aspekty jejích vnitřních politik;

j) bezpečnost dodávek strategického zboží nebo služeb na území Unie nebo na území členského státu a dopad jejich nedostatku nebo narušení;

k) důsledky pro vnitřní trh, pokud jde o volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu, jakož i finanční a hospodářskou stabilitu nebo klíčové infrastruktury Unie;

l) systémové důsledky škod, zejména pokud jde o jejich účinky na jiná odvětví;

m) dopad na trh práce jednoho nebo několika členských států […] a přeshraniční důsledky v rámci Unie;

n) jakékoli další významné faktory.“

Německé právo

15 Ustanovení § 134 Bürgerliches Gesetzbuch (občanský zákoník) stanoví:

„Právní jednání, které odporuje zákonnému zákazu, je neplatné, nevyplývá-li ze zákona něco jiného.“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

16 Společnost BMI, která má pobočku v Německu, je íránskou bankou ve vlastnictví íránského státu. Uzavřela se společností Telekom, která je dceřinou společností společnosti Deutsche Telekom AG, jejíž sídlo se nachází v Německu a přibližně polovina jejího obratu pochází z její činnosti ve Spojených státech, několik smluv za účelem poskytování telekomunikačních služeb.

17 Strany sporu v původním řízení mezi sebou uzavřely rámcovou smlouvu, která opravňuje společnost BMI seskupovat v rámci jedné smlouvy všechna telefonní a internetová spojení týkající se jejího podniku na různých místech v Německu. V rámci jednotlivých smluv uzavřených mezi těmito stranami poskytovala společnost Telekom společnosti BMI řadu telekomunikačních služeb, za které společnost BMI vždy včas zaplatila. Služby, jež jsou předmětem těchto smluv, jsou zásadní pro interní a externí komunikaci společnosti BMI v Německu. Předkládající soud uvádí, že společnost BMI nemá bez těchto služeb možnost účastnit se obchodních vztahů prostřednictvím své pobočky v Německu.

18 V roce 2018 odstoupily Spojené státy od dohody o íránském jaderném programu, jež byla podepsána ve Vídni dne 14. července 2015 a jejímž cílem je kontrolovat íránský jaderný program a zrušit hospodářské sankce uvalené na Írán. Spojené státy proto od 5. listopadu 2018 znovu uvalily na Írán mimo jiné sekundární sankce.

19 Tyto sankce se týkají osob, jež jsou uvedeny na „seznamu výslovně identifikovaných státních příslušníků a osob, jejichž aktiva jsou blokována“ (Specially Designated Nationals and Blocked Persons List) (dále jen „seznam SDN“), který byl vypracován Office of Foreign Assets Control (OFAC) [Úřad pro kontrolu zahraničních aktiv (OFAC), Spojené státy] a na němž figuruje i společnost BMI. Na základě uvedených sankcí je všem osobám zakázáno udržovat mimo území Spojených států obchodní vztahy s osobou nebo subjektem uvedeným na seznamu SDN.

20 Dne 16. listopadu 2018 oznámila společnost Telekom společnosti BMI, že s okamžitým účinkem vypovídá všechny smlouvy, které tyto společnosti mezi sebou uzavřely; totéž učinila i v případě nejméně čtyř dalších společností se sídlem v Německu, jež mají vazby na Írán a jsou uvedeny na seznamu SDN.

21 V rámci jednoho z řízení o předběžných opatřeních zahájených společností BMI u německých soudů nařídil Landgericht Hamburg (zemský soud v Hamburku, Německo) společnosti Telekom rozsudkem ze dne 28. listopadu 2018 plnit platné smlouvy až do uplynutí lhůt pro řádnou výpověď stanovených v těchto smlouvách; tyto lhůty uplynuly mezi 25. lednem 2019 a 7. lednem 2021.

22 Dne 11. prosince 2018 společnost Telekom zaslala společnosti BMI další výpověď všech těchto smluv, a to „k nejbližšímu možnému termínu“. K této výpovědi nebylo připojeno žádné odůvodnění.

23 Společnost BMI nato podala žalobu k Landgericht Hamburg (zemský soud v Hamburku), kterou se domáhala, aby byla společnosti Telekom uložena povinnost udržovat všechna smluvně sjednaná telefonní a internetová připojení aktivní.

24 Uvedený soud společnosti Telekom uložil, aby smlouvy dotčené v původním řízení plnila až do uplynutí příslušných řádných výpovědních lhůt, a ve zbývající části uvedenou žalobu zamítl. Rozhodl, že řádná výpověď uvedených smluv ze strany společnosti Telekom je v souladu s článkem 5 nařízení č. 2271/96.

25 Společnost BMI se proti rozsudku Landgericht Hamburg (zemský soud v Hamburku) odvolala k předkládajícímu soudu a přitom uvedla, že výpověď smluv dotčených v původním řízení není v souladu s článkem 5 nařízení č. 2271/96. BMI tvrdí, že tato výpověď je odůvodněna výlučně vůlí společnosti Telekom vyhovět sekundárním sankcím přijatým Spojenými státy.

26 Předkládající soud zaprvé upřesňuje, že společnost BMI netvrdila, že k vypovězení smluv dotčených v původním řízení společností Telekom došlo na základě přímých nebo nepřímých pokynů správních nebo soudních orgánů Spojených států. Rozsudkem ze dne 7. února 2020 přitom Oberlandesgericht Köln (vrchní zemský soud v Kolíně nad Rýnem, Německo) rozhodl, že v takové situaci se čl. 5 první pododstavec nařízení č. 2271/96 nepoužije.

27 Podle předkládajícího soudu však již pouhá existence uvedených sekundárních sankcí postačuje k tomu, aby se použil čl. 5 první pododstavec nařízení č. 2271/96, jelikož žádné opatření neumožňuje účinně provést zákaz stanovený v tomto ustanovení.

28 Zadruhé z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že společnost Telekom, která se opírá o bod 5 pokynů Komise ze dne 7. srpna 2018, nazvaných „Otázky a odpovědi: přijetí aktualizace blokovacího nařízení“ (Úř. věst. 2018, C 277 I, s. 4), tvrdí, že čl. 5 první pododstavec nařízení č. 2271/96 jí ponechává podnikatelskou svobodu ukončit kdykoliv smlouvy uzavřené se společností BMI z jakéhokoli důvodu, jak rozhodly některé německé soudy, mimo jiné Oberlandesgericht Köln (vrchní zemský soud v Kolíně nad Rýnem), který usnesením ze dne 1. října 2019 potvrdil, že smlouvu lze ukončit „z důvodů souvisejících s vnější politikou Spojených států“.

29 Předkládající soud je toho názoru, že výpověď smluv není v rozporu s čl. 5 prvním pododstavcem nařízení č. 2271/96, pokud je odůvodněna čistě hospodářskými důvody, které nemají konkrétní spojitost se sankcemi uloženými třetími zeměmi. V důsledku toho by společnost Telekom měla výpověď smluv dotčených v původním řízení výjimečně odůvodnit a v každém případě uvést, a případně i prokázat, že rozhodnutí ukončit tyto smlouvy nebylo přijato v obavě z případných negativních dopadů pro společnost Telekom na americkém trhu.

30 Zatřetí předkládající soud uvádí, že z § 134 občanského zákoníku vyplývá, že výpověď smluv, která je v rozporu s čl. 5 prvním pododstavcem nařízení č. 2271/96, nemá právní účinky. Kromě toho je podle německého práva každé porušení tohoto čl. 5 prvního pododstavce správním deliktem, za který lze uložit pokutu až do výše 500 000 eur.

31 S ohledem na riziko vzniku hospodářské škody společnosti Telekom, která je členem skupiny, jež přibližně polovinu svého obratu dosahuje činností ve Spojených státech, lze podle předkládajícího soudu mít za to, že uložení pokuty této společnosti a požadavek, aby pokračovala v plnění smluv uzavřených se společností BMI, mohou být v rozporu se zásadou proporcionality zakotvenou v článku 9 nařízení č. 2271/96, a to tím spíše že cílem tohoto nařízení není přímo chránit zájmy této společnosti.

32 Začtvrté předkládající soud zdůrazňuje, že cílem nařízení č. 2271/96 je podle jeho preambule chránit hospodářské subjekty Unie.

33 Má však za to, že riziko hospodářských škod není dostatečně kompenzováno ani právem na náhradu škody stanoveným v článku 6 tohoto nařízení, ani případným udělením oprávnění vyhovět sankcím, stanoveným v čl. 5 druhém pododstavci uvedeného nařízení. S ohledem na cíl sledovaný tímto nařízením, kterým je zabránit prosazování sekundárních sankcí vůči hospodářským subjektům Unie, je totiž udělování tohoto oprávnění koncipováno spíše restriktivně. Pouhé riziko hospodářských ztrát tudíž k získání takového oprávnění nestačí. Za těchto okolností má předkládající soud pochybnosti o tom, zda v případě nebezpečí značných hospodářských ztrát na trhu Spojených států je obecný zákaz ukončení obchodního vztahu s obchodním partnerem zakotvený nařízením č. 2271/96 slučitelný se svobodou podnikání chráněnou článkem 16 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“) a se zásadou proporcionality zakotvenou v jejím článku 52.

34 Za těchto podmínek se Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburg (vrchní zemský soud v Hamburku, Německo) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Použije se čl. 5 první pododstavec nařízení č. 2271/96 pouze tehdy, pokud byl vůči hospodářskému subjektu [Unie] ve smyslu článku 11 tohoto nařízení vydán ze strany Spojených států […] přímo či nepřímo úřední nebo soudní příkaz, nebo pro jeho použití postačuje, že cílem jednání hospodářského subjektu [Unie] je i bez takovéhoto příkazu vyhovění sekundárním sankcím?

2) Odpoví-li Soudní dvůr na první otázku ve smyslu druhé alternativy, brání čl. 5 první pododstavec nařízení č. 2271/96 takovému výkladu vnitrostátního práva, že subjekt podávající výpověď může jakkoliv – tedy i s odůvodněním vyhovět sankcím uvaleným [Spojenými státy] – vypovědět dlouhodobý závazkový vztah se smluvním partnerem, který je [Úřadem pro kontrolu aktiv cizinců] veden na seznamu [SDN], aniž by musel uvést důvod k výpovědi, a musel tedy v občanskoprávním řízení doložit a prokázat, že důvodem výpovědi každopádně není vyhovění [těmto sankcím]?

3) V případě kladné odpovědi na druhou otázku: musí být řádná výpověď, která je v rozporu s čl. 5 prvním pododstavcem nařízení č. 2271/96, nutně považována za neplatnou, nebo může být účel nařízení splněn i jinými sankcemi, například uložením pokuty?

4) V případě, že Soudní dvůr odpoví na třetí otázku ve smyslu první alternativy: platí to s přihlédnutím k článkům 16 a 52 [Listiny] na jedné straně a k možnosti udělení výjimek podle čl. 5 [druhého pododstavce] nařízení č. 2271/96 na straně druhé také v případě, že hospodářskému subjektu [Unie] hrozí při zachování obchodního vztahu se smluvním partnerem uvedeným na seznamu značné hospodářské ztráty na trhu ve Spojených státech (v projednávané věci 50 % obratu skupiny podniků)?“

K předběžným otázkám

Úvodní poznámky

35 Je třeba uvést, že cílem nařízení č. 2271/96 je, jak vyplývá z jeho šestého bodu odůvodnění, chránit zavedený právní řád, zájmy Unie a zájmy fyzických nebo právnických osob vykonávajících práva v režimu Smlouvy o FEU, zejména vyloučením, neutralizací, blokováním nebo jiným zamezením účinků dotyčných zákonů, nařízení a jiných právních předpisů uvedených v příloze tohoto nařízení (dále jen „zákony uvedené v příloze“).

36 Článek 1 nařízení č. 2271/96 v této souvislosti upřesňuje, že unijní normotvůrce opatřeními stanovenými uvedeným nařízením usiluje o zajištění ochrany proti extrateritoriálnímu uplatňování zákonů uvedených v příloze a proti opatřením na nich založeným nebo z nich vyplývajícím a zamezuje jejich účinkům, pokud toto uplatňování poškozuje zájmy osob uvedených v článku 11, které provádějí operace v mezinárodním obchodu nebo pohybu kapitálu a související obchodní činnost mezi Unií a třetími zeměmi.

37 Jak vyplývá z bodů 1 až 5 odůvodnění nařízení č. 2271/96, mají zákony uvedené v příloze tohoto nařízení za cíl upravit činnost fyzických a právnických osob spadajících do pravomoci členských států a mají extrateritoriální působnost. Narušují tak zavedený právní řád a poškozují zájmy Unie a zájmy uvedených osob tím, že porušují mezinárodní právo a ohrožují dosažení cílů Unie. Cílem Unie je totiž přispívat k harmonickému rozvoji světového obchodu a k postupnému odstraňování překážek mezinárodního obchodu, a to podporou volného pohybu kapitálu mezi členskými státy a třetími zeměmi v co nejvyšší možné míře, a dále odstranit veškeré překážky přímých investic – včetně investic do nemovitostí – překážky usazování, poskytování finančních služeb nebo připuštění cenných papírů na kapitálové trhy.

38 Mezi zákony uvedenými v příloze figuruje „Iran Freedom and Counter-Proliferation Act of 2012“ (zákon z roku 2012 o svobodě a boji proti šíření zbraní v Íránu), od jehož použití Spojené státy – jak vyplývá z bodu 4 odůvodnění nařízení č. 2018/1100 – v důsledku svého odstoupení od dohody o íránském jaderném programu již neustupují, jak oznámily dne 8. května 2018.

39 K dosažení cílů připomenutých v bodech 35 až 37 tohoto rozsudku stanoví nařízení č. 2271/96 nejrůznější pravidla. Například článek 4 tohoto nařízení za účelem ochrany zavedeného právního řádu a zájmů Unie v podstatě stanoví, že žádné rozhodnutí mimo Unii, které uplatňuje zákony uvedené v příloze nebo opatření na nich založená nebo z nich vyplývající, nelze uznat ani vykonat. S týmž cílem první pododstavec článku 5 uvedeného nařízení v podstatě zakazuje každé osobě uvedené v jeho článku 11, aby vyhověla zákonům uvedeným v příloze nebo opatřením na nich založeným nebo z nich vyplývajícím, přičemž druhý pododstavec tohoto článku stanoví, že taková osoba může být kdykoli oprávněna, aby těmto zákonům plně nebo částečně vyhověla, pokud by jejich nedodržení vážně poškodilo zájmy této osoby nebo zájmy Unie. Kromě toho za

účelem ochrany zájmů osob uvedených v článku 11 nařízení č. 2271/96 jeho článek 6 stanoví, že osoby vykonávající činnost podle článku 1 tohoto nařízení mají právo na náhradu škody, která jim vznikla v důsledku uplatnění těchto zákonů nebo opatření.

40 Pokud jde o článek 9 nařízení č. 2271/96, ten zajišťuje, aby tato pravidla byla účinně uplatňována, když žádá členské státy, aby určily sankce, které budou uloženy za porušení uvedených pravidel, přičemž tyto sankce musí být účinné, přiměřené a odrazující. Takové sankce musí být stanoveny zejména tehdy, pokud osoba uvedená v článku 11 tohoto nařízení porušuje zákaz stanovený v čl. 5 prvním pododstavci tohoto nařízení.

41 Na otázky položené předkládajícím soudem je třeba odpovědět právě ve světle těchto úvah.

K první otázce

42 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 5 první pododstavec nařízení č. 2271/96 vykládán v tom smyslu, že osobám uvedeným v článku 11 tohoto nařízení zakazuje, aby vyhověly požadavkům nebo zákazům stanoveným v zákonech uvedených v příloze, a to i v případě neexistence pokynů správních nebo soudních orgánů třetích zemí, které přijaly tyto zákony, jejichž dodržování by uvedené pokyny zajišťovaly.

43 Úvodem je třeba připomenout, že podle ustálené judikatury je třeba při výkladu ustanovení unijního práva vzít v úvahu nejen jeho znění, ale i jeho kontext a cíle sledované právní úpravou, jejíž je součástí [rozsudek ze dne 12. května 2021, Bundesrepublik Deutschland (červené oznámení Interpolu), C-505/19, EU:C:2021:376, bod 77 a citovaná judikatura].

44 Pokud jde o znění čl. 5 prvního pododstavce nařízení č. 2271/96, je třeba připomenout, že toto ustanovení zakazuje osobám uvedeným v článku 11 tohoto nařízení vyhovět „požadavkům nebo zákazům, včetně předvolání zahraničních soudních orgánů, přímo nebo nepřímo založeným na zákonech uvedených v příloze nebo na opatřeních na nich založených nebo z nich vyplývajících“.

45 Z tohoto znění, zejména z výrazu „požadavk[y] nebo zákazy […] založené na“ a z výrazu „včetně“, vyplývá, že se toto široce formulované ustanovení použije i v případě, kdy nedojde k předvolání ani není dán pokyn ze strany správního nebo soudního orgánu.

46 Jak totiž v podstatě uvedl generální advokát v bodě 55 svého stanoviska, požadavek nebo zákaz může v běžném slova smyslu vyplývat nejen z aktu individuální povahy nebo ze souboru individuálních rozhodnutí, ale i z aktu obecné a abstraktní povahy.

47 Tento výklad pojmů „požadavky“ a „zákazy“ lze dovodit rovněž z kontextu čl. 5 prvního pododstavce nařízení č. 2271/96. Jak v podstatě uvedl generální advokát v bodě 57 svého stanoviska, v článku 4 a v čl. 7 písm. d) tohoto nařízení je pojem „rozhodnutí“ použit pro odkaz na soudní nebo správní akty chápané jako „pokyny“, což potvrzuje závěr, že výrazy „požadavky“ a „zákazy“ použité v čl. 5 prvním pododstavci téhož nařízení mají širší dosah.

48 Uvedený výklad je rovněž podpořen cíli nařízení č. 2271/96, mezi něž patří, jak vyplývá z jeho druhého a šestého bodu odůvodnění, ochrana zavedeného právního řádu, jakož i zájmů Unie a zájmů fyzických nebo právnických osob vykonávajících práva v režimu Smlouvy o FEU, aby bylo v co nejširší možné míře dosaženo cíle volného pohybu kapitálu mezi členskými státy a třetími zeměmi.

49 Pokud jde totiž o cíl nařízení č. 2271/96, kterým je ochrana zavedeného právního řádu a obecně zájmů Unie, je třeba konstatovat, že zákony uvedené v příloze mohou, jak v podstatě uvedl generální advokát v bodech 63 a 64 svého stanoviska, vyvolávat účinky mimo jiné již pouhou hrozbou právních následků, které by se mohly uplatnit v případě porušení těchto zákonů osobami uvedenými v článku 11 tohoto nařízení. Z toho plyne, že by nařízení č. 2271/96 nebylo způsobilé zamezit účinkům uvedených zákonů a účinně tak sledovat výše uvedený cíl, pokud by zákaz uvedený v čl. 5 prvním pododstavci tohoto nařízení byl podmíněn přijetím pokynů správními a soudními orgány třetích zemí, které přijaly tyto zákony.

50 Výklad čl. 5 prvního pododstavce nařízení č. 2271/96 podaný v bodě 45 tohoto rozsudku ostatně není neslučitelný s doplňkovým cílem nařízení č. 2271/96, kterým je ochrana zájmů osob uvedených v článku 11 tohoto nařízení, včetně jejich svobody podnikání, která je základní svobodou zakotvenou v článku 16 Listiny a která podle judikatury Soudního dvora zahrnuje svobodu vykonávat hospodářskou nebo obchodní činnost, smluvní svobodu a volnou hospodářskou soutěž (rozsudek ze dne 16. července 2020, Adusbef a další, C-686/18, EU:C:2020:567, bod 82). Je totiž nutno poukázat na to, že tyto zájmy, které mohou být ohroženy opatřeními, jimž jsou uvedené osoby vystaveny v dotyčných třetích zemích, pokud nevyhoví zákonům uvedeným v příloze, jsou náležitě chráněny na základě čl. 5 druhého pododstavce uvedeného nařízení, který musí být vykládán ve světle tohoto cíle.

51 Vzhledem k výše uvedenému je třeba na první otázku odpovědět tak, že čl. 5 první pododstavec nařízení č. 2271/96 musí být vykládán v tom smyslu, že osobám uvedeným v článku 11 tohoto nařízení zakazuje, aby vyhověly požadavkům nebo zákazům stanoveným v zákonech uvedených v příloze, a to i v případě neexistence pokynů správních nebo soudních orgánů třetích zemí, které přijaly tyto zákony, jejichž dodržování by uvedené pokyny zajišťovaly.

K druhé otázce

52 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda musí být čl. 5 první pododstavec nařízení č. 2271/96 vykládán v tom smyslu, že brání tomu, aby osoba uvedená v článku 11 tohoto nařízení, které nebylo uděleno oprávnění ve smyslu čl. 5 druhého pododstavce uvedeného nařízení, mohla vypovědět smlouvy uzavřené s osobou uvedenou na seznamu SDN bez uvedení odůvodnění.

53 Tato otázka vyvstává v rámci občanskoprávního sporu, v němž společnost BMI u předkládajícího soudu zpochybňuje výkon práva společnosti Telekom na řádnou výpověď smluv, které uzavřela se společností BMI, aniž musela uvést odůvodnění, přičemž společnost BMI tvrdí, že taková výpověď je v rozporu s čl. 5 prvním pododstavcem nařízení č. 2271/96.

54 Úvodem je třeba upřesnit, zda se lze v takovém občanském soudním řízení, jako je spor v původním řízení, dovolávat čl. 5 prvního pododstavce nařízení č. 2271/96.

55 Podle ustálené judikatury přísluší vnitrostátním soudům pověřeným v rámci svých pravomocí používat taková ustanovení unijního práva, jaká jsou obsažena v nařízení č. 2271/96, aby zajistily jejich plný účinek (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 17. září 2002, Muñoz a Superior Fruiticola, C-253/00, EU:C:2002:497, bod 28).

56 Kromě toho je třeba připomenout, že podle čl. 288 druhého pododstavce SFEU má nařízení obecnou působnost a je přímo použitelné ve všech členských státech (rozsudek ze dne 17. září 2002, Muñoz a Superior Fruiticola, C-253/00, EU:C:2002:497, bod 27).

57 Je přitom nutno konstatovat, že čl. 5 první pododstavec nařízení č. 2271/96 stanoví, že žádná osoba uvedená v článku 11 tohoto nařízení nevyhoví přímo ani prostřednictvím dceřiné společnosti, ani jiného prostředníka, jednáním ani vědomým opomenutím požadavkům nebo zákazům přímo nebo nepřímo založeným na zákonech uvedených v příloze. Tento zákaz, formulovaný jasně, přesně a bezpodmínečně, lze vysvětlit okolností, že osoby uvedené v tomto článku 11 mohou při výkonu svých zejména obchodních činností, včetně případných rozhodnutí vypovědět smlouvy, konkretizovat extrateritoriální účinky zákonů uvedených v příloze, jimž má uvedené nařízení právě zamezit.

58 Mimoto jediná výjimka z uvedeného zákazu je stanovena v druhém pododstavci článku 5 nařízení č. 2271/96, který umožňuje osobám uvedeným v článku 11 tohoto nařízení požádat o oprávnění tomuto zákazu nevyhovět.

59 Vzhledem k tomu, že – jak vyplývá z bodu 55 tohoto rozsudku – přísluší vnitrostátním soudům, aby zajistily plný účinek nařízení č. 2271/96, musí být možné zajistit dodržování zákazu stanoveného v čl. 5 prvním pododstavci tohoto nařízení v takovém občanském soudním řízení, o jaké jde ve věci v původním řízení, zahájeném jednou osobou proti jiné osobě, které je tento zákaz určen (obdobně viz rozsudek ze dne 17. září 2002, Muñoz a Superior Fruiticola, C-253/00, EU:C:2002:497, bod 30).

60 Článek 9 nařízení č. 2271/96 zajisté ponechává na členských státech, aby stanovily sankce, které mají být uloženy v případě porušení uvedeného nařízení a které musí být účinné, přiměřené a odrazující. Tato pravomoc však nesmí mít za následek změnu působnosti ostatních ustanovení nařízení č. 2271/96, která stanoví jasné, přesné a bezpodmínečné povinnosti nebo zákazy, jimž jsou vnitrostátní soudy, jak bylo uvedeno v bodě 55 tohoto rozsudku, povinny zajistit plný účinek ve sporech, které jim byly předloženy.

61 Uvedený výklad článku 5 nařízení č. 2271/96 nemůže být na rozdíl od toho, co tvrdí společnost Telekom, zpochybněn pokyny Komise zmíněnými v bodě 28 tohoto rozsudku. Tyto pokyny totiž nestanoví právně závazná pravidla ani výklad. Jak je uvedeno v odstavci 5 preambule uvedených pokynů, pouze nařízení č. 2271/96 je závazné a – jak vyplývá z odstavce 6 preambule týchž pokynů – pouze Soudní dvůr je oprávněn podávat právně závazný výklad aktů orgánů Unie.

62 Nicméně je třeba uvést, že z čl. 5 prvního pododstavce nařízení č. 2271/96 ani z žádného jiného ustanovení tohoto nařízení nevyplývá, že by osoba uvedená v článku 11 tohoto nařízení měla k výpovědi obchodní smlouvy s osobou uvedenou na seznamu SDN připojit odůvodnění.

63 Za těchto podmínek je třeba mít za to, že čl. 5 první pododstavec nařízení č. 2271/96 nebrání vnitrostátní právní úpravě, podle které osoba uvedená v článku 11 tohoto nařízení, které nebylo uděleno oprávnění ve smyslu čl. 5 druhého pododstavce uvedeného nařízení, může vypovědět smlouvy, jež uzavřela s osobou uvedenou na seznamu SDN, a to aniž by k takové výpovědi musela připojit odůvodnění.

64 V projednávané věci ze spisu, jejž má Soudní dvůr k dispozici, vyplývá, že s výhradou ověření předkládajícím soudem se na spor v původním řízení použije § 134 občanského zákoníku. Uvedený soud v této souvislosti uvádí, že je-li předmětná výpověď v rozporu s čl. 5 prvním pododstavcem nařízení č. 2271/96, je na základě tohoto § 134 neplatná. Mimoto v odpovědi na otázku položenou Soudním dvorem německá vláda upřesnila relevantní pravidla v oblasti důkazního břemene k prokázání porušení zákonného zákazu ve smyslu uvedeného § 134 v rámci občanskoprávního řízení. Strana, která tvrdí, že právní úkon, včetně výpovědi smlouvy, je neplatný

z důvodu porušení takového zákonného zákazu, jako je zákaz stanovený v čl. 5 prvním pododstavci nařízení č. 2271/96, se tak může dovolávat této neplatnosti před soudem. Za tímto účelem musí uvést skutečnosti, z nichž je patrné tvrzené porušení. Pokud druhá strana zpochybní věcnou správnost těchto skutkových zjištění, má účastník řízení, který uplatňuje neplatnost právního úkonu, povinnost prokázat, že podmínky tohoto porušení jsou splněny. V projednávaném případě tak důkazní břemeno nese v plném rozsahu osoba, která uplatňuje porušení článku 5 nařízení č. 2271/96.

65 V tomto ohledu je však třeba konstatovat, že použití takového obecného pravidla týkajícího se důkazního břemene může předkládajícímu soudu znemožnit nebo nadměrně ztížit konstatování porušení zákazu stanoveného v čl. 5 prvním pododstavci nařízení č. 2271/96, a ohrozit tak účinnost tohoto zákazu.

66 Důkazy, že určité chování osoby uvedené v článku 11 nařízení č. 2271/96 je odůvodněno vůlí této osoby vyhovět zákonům uvedeným v příloze, totiž obvykle nejsou přístupné žádné jiné soukromé osobě, především proto, že – jak zdůraznil generální advokát v bodě 95 svého stanoviska – takové skutečnosti mohou spadat pod obchodní tajemství.

67 Za účelem zajištění plného účinku čl. 5 prvního pododstavce nařízení č. 2271/96 je tedy třeba mít za to, že pokud v rámci občanskoprávního řízení týkajícího se údajného porušení požadavků stanovených v tomto ustanovení soubor důkazů, jejž má k dispozici vnitrostátní soud, nasvědčuje *prima facie* tomu, že osoba uvedená v článku 11 tohoto nařízení, které v tomto ohledu nebylo uděleno oprávnění ve smyslu čl. 5 druhého pododstavce uvedeného nařízení, vypovězením předmětných smluv vyhověla zákonům uvedeným v příloze, je na této osobě, aby právně dostatečným způsobem prokázala, že cílem jejího chování nebylo vyhovět uvedeným zákonům.

68 Z výše uvedeného vyplývá, že na druhou otázku je třeba odpovědět tak, že čl. 5 první pododstavec nařízení č. 2271/96 musí být vykládán v tom smyslu, že nebrání tomu, aby osoba uvedená v článku 11 tohoto nařízení, které nebylo uděleno oprávnění ve smyslu čl. 5 druhého pododstavce uvedeného nařízení, mohla vypovědět smlouvy uzavřené s osobou uvedenou na seznamu SDN bez uvedení odůvodnění. Článek 5 první pododstavec téhož nařízení nicméně vyžaduje, aby v rámci občanskoprávního řízení týkajícího se údajného porušení zákazu zakotveného v tomto ustanovení v případě, že soubor důkazů, jejž má k dispozici vnitrostátní soud, nasvědčuje *prima facie* tomu, že osoba uvedená v článku 11 nařízení č. 2271/96 vyhověla bez příslušného oprávnění zákonům uvedeným v příloze, bylo na této osobě, aby právně dostatečným způsobem prokázala, že cílem jejího chování nebylo vyhovět uvedeným zákonům.

K třetí a čtvrté otázce

69 Podstatou třetí a čtvrté otázky předkládajícího soudu, kterými je třeba se zabývat společně, je, zda nařízení č. 2271/96, zejména jeho články 5 a 9, vykládané ve světle článků 16 a 52 Listiny, musí být vykládáno v tom smyslu, že brání tomu, aby výpověď smluv osobou uvedenou v článku 11 tohoto nařízení daná za účelem vyhovění požadavkům nebo zákazům založeným na zákonech uvedených v příloze, přestože této osobě nebylo uděleno oprávnění ve smyslu čl. 5 druhého pododstavce téhož nařízení, byla prohlášena za neplatnou, jestliže jí v důsledku tohoto prohlášení neplatnosti hrozí značné hospodářské ztráty.

70 Je třeba bez dalšího připomenout, že taková ustanovení unijního práva, jako jsou ustanovení nařízení č. 2271/96, musí být vykládána ve světle základních práv, která podle ustálené judikatury tvoří nedílnou součást obecných právních zásad, jejichž dodržování Soudní dvůr zajišťuje a jsou nyní zakotvena v Listině (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 25. května 2016, Meroni, C-559/14, EU:C:2016:349, bod 45).

71 Článek 9 nařízení č. 2271/96 stanoví, že sankce, jež členské státy ukládají za porušení jakéhokoli relevantního ustanovení tohoto nařízení, musí být účinné, přiměřené a odrazující.

72 Kromě toho mají členské státy při neexistenci harmonizace na unijní úrovni v oblasti použitelných sankcí nadále pravomoc zvolit si sankce, které považují za vhodné. Členské státy však musí při výkonu své pravomoci dodržovat unijní právo a jeho obecné zásady [rozsudek ze dne 11. února 2021, K. M. (Sankce uložené veliteli lodi), C-77/20, EU:C:2021:112, bod 36], k nimž patří základní práva a svobody.

73 Soudní dvůr mimoto rozhodl, že sankce musí být přiměřené závažnosti porušení, která postihují, zejména zajištěním skutečně odrazujícího účinku, a přitom musí respektovat obecnou zásadu proporcionality (rozsudek ze dne 5. března 2020, OPR-Finance, C-679/18, EU:C:2020:167, bod 26).

74 Je třeba dodat, že je na vnitrostátních soudech, které jako jediné mají pravomoc vykládat a aplikovat vnitrostátní právo, aby ověřily, zda tyto sankce s ohledem na všechny okolnosti daného případu odpovídají takovýmto požadavkům a zda jsou účinné, přiměřené a odrazující (rozsudek ze dne 5. března 2020, OPR-Finance, C-679/18, EU:C:2020:167, bod 27).

75 Soudní dvůr však při rozhodování o předběžné otázce může podat upřesňující vysvětlení, a poskytnout tak těmto soudům vodítko při jejich posuzování (rozsudek ze dne 5. března 2020, OPR-Finance, C-679/18, EU:C:2020:167, bod 28).

76 Pokud jde o projednávanou věc, z informací uvedených v žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce připomenutých v bodě 30 tohoto rozsudku vyplývá, že pokud by se ukázalo, že řádná výpověď smluv, které uzavřela společnost Telekom se společností BMI, byla prvně uvedenou společností učiněna v rozporu s čl. 5 prvním pododstavcem nařízení č. 2271/96, přestože je nesporné, že nepožádala o oprávnění ve smyslu čl. 5 druhého pododstavce tohoto nařízení, z § 134 občanského zákoníku by vyplývalo, že tato výpověď je neplatná, a tudíž postrádá právní účinky.

77 Takové prohlášení výpovědi za neplatnou je nicméně způsobilé omezit svobodu podnikání zakotvenou v článku 16 Listiny.

78 V tomto směru je třeba připomenout, že svoboda podnikání zahrnuje mimo jiné právo každého podniku využít v mezích odpovědnosti, kterou nese za vlastní jednání, možnosti volně nakládat hospodářskými, technickými a finančními zdroji, jež má k dispozici (rozsudek ze dne 30. června 2016, Lidl, C-134/15, EU:C:2016:498, bod 27).

79 Ochrana přiznaná článkem 16 Listiny zahrnuje svobodu vykonávat hospodářskou nebo obchodní činnost, smluvní svobodu a volnou hospodářskou soutěž (rozsudek ze dne 16. července 2020, Adusbef a další, C-686/18, EU:C:2020:567, bod 82 a citovaná judikatura) a týká se zejména svobodné volby hospodářského partnera, jakož i svobody určovat cenu požadovanou za plnění [rozsudek ze dne 15. dubna 2021, Federazione nazionale delle imprese Elettrotecniche ed elettrotecniche ed elettroniche (Anie) a další, C-798/18 a C-799/18, EU:C:2021:280, bod 57].

80 Svoboda podnikání zakotvená v článku 16 Listiny však nemá povahu absolutní výsady, nýbrž musí být posuzována ve vztahu ke své úloze ve společnosti (rozsudek ze dne 20. prosince 2017, Polkomtel, C-277/16, EU:C:2017:989, bod 50) a musí být vyvážena s ostatními zájmy chráněnými unijním právním řádem (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 17. října 2013, Schaible, C-101/12, EU:C:2013:661, bod 60), jakož i právy a svobodami druhých (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 22. ledna 2013, Sky Österreich, C-283/11, EU:C:2013:28, bod 48).

81 S ohledem na znění článku 16 Listiny, který stanoví, že se svoboda podnikání uznává v souladu s právem Unie a vnitrostátními zákony a zvyklostmi, jež se tak liší od znění ostatních základních svobod zakotvených v hlavě II Listiny, avšak je blízké znění některých ustanovení hlavy IV Listiny, může být svoboda podnikání předmětem široké škály zásahů ze strany veřejné moci, jimiž lze ve veřejném zájmu stanovit hranice pro výkon hospodářské činnosti (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 22. ledna 2013, Sky Österreich, C-283/11, EU:C:2013:28, bod 46).

82 Tato okolnost se přitom odráží zejména ve způsobu, jímž je nutno posuzovat unijní právní předpisy a vnitrostátní právní předpisy a zvyklosti z hlediska zásady proporcionality na základě čl. 52 odst. 1 Listiny (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 22. ledna 2013, Sky Österreich, C-283/11, EU:C:2013:28, bod 47).

83 V souladu s posledně uvedeným ustanovením musí být každé omezení výkonu práv a svobod zakotvených Listinou stanoveno zákonem, musí respektovat jejich podstatu a za současného dodržování zásady proporcionality musí být nezbytné a skutečně odpovídat cílům obecného zájmu, které uznává Unie, nebo potřebě ochrany práv a svobod druhého (rozsudek ze dne 22. ledna 2013, Sky Österreich, C-283/11, EU:C:2013:28, bod 48).

84 V projednávaném případě je třeba připomenout, že čl. 5 první pododstavec nařízení č. 2271/96 sice stanoví, že žádná osoba uvedená v článku 11 tohoto nařízení nevyhoví zákonům uvedeným v příloze, avšak tento čl. 5 druhý pododstavec stanoví, že osoba může být oprávněna postupy podle článků 7 a 8 nařízení č. 2271/96, aby požadavkům nebo zákazům vyplývajícím z těchto zákonů plně nebo částečně vyhověla, pokud by jejich nedodržení vážně poškodilo zájmy této osoby nebo zájmy Unie. Na základě těchto postupů přísluší Komisi, aby taková oprávnění udělila v součinnosti s Výborem pro extrateritoriální právní předpisy uvedeným v článku 8 tohoto nařízení. V souladu s harmonizovaným systémem zavedeným tímto nařízením je tak Komise v zásadě pověřena, aby pod dohledem Soudního dvora posoudila, zda by nevyhovění zákonům uvedeným v příloze vážně nepoškodilo zájmy této osoby nebo zájmy Unie, přičemž tento orgán je povinen splnit svou povinnost ctít základní práva, včetně svobody podnikání.

85 Podle článku 4 prováděcího nařízení 2018/1101, které podle jeho článku 1 stanoví kritéria pro použití čl. 5 druhého pododstavce nařízení č. 2271/96, má Komise při posuzování, zda by došlo k vážnému poškození chráněných zájmů uvedených v posledně uvedeném ustanovení, mimo jiné povinnost zvážit některá nekumulativní kritéria, například zda je pravděpodobné, že bude chráněný zájem vzhledem k souvislostem, povaze a původu poškození konkrétně ohrožen, existenci podstatného spojení s třetí zemí, která je původcem uvedených extrateritoriálních právních předpisů nebo následných opatření, nepříznivý dopad na výkon hospodářské činnosti, zejména to, zda by osoba uvedená v článku 11 nařízení č. 2271/96, která požádala o oprávnění podle čl. 5 druhého pododstavce tohoto nařízení, čelila značným hospodářským ztrátám, což by mohlo například ohrozit její životaschopnost nebo představovat vážné riziko úpadku, nebo také zda by bylo značně ztíženo uplatňování individuálních práv této osoby.

86 Z toho plyne, že omezení svobody podnikání vyplývající z nutnosti dodržovat čl. 5 první pododstavec nařízení č. 2271/96 je stanoveno zákonem.

87 Pokud jde o podmínku týkající se respektování podstaty svobody podnikání, je třeba připomenout, že potenciálně dojde k porušení mimo jiné tehdy, pokud podnik nemá možnost účinně uplatnit své zájmy ve smluvním procesu (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 21. prosince 2016, AGET Iraklis, C-201/15, EU:C:2016:972, bod 87).

88 V projednávaném případě by však určení neplatnosti výpovědi smluv dotčených v původním řízení z důvodu porušení článku 5 nařízení č. 2271/96 nemělo za následek, že by společnost Telekom byla připravena o možnost uplatňovat své zájmy obecně v rámci smluvního vztahu, ale spíše omezení této možnosti, jelikož by takové určení neplatnosti bylo odůvodněno pouze tehdy, kdyby společnost Telekom přistoupila k této výpovědi proto, aby vyhověla zákonům uvedeným v příloze.

89 Pokud jde dále o podmínku, podle které musí omezení svobody podnikání skutečně odpovídat cílům obecného zájmu uznaným Unií nebo potřebě ochrany práv a svobod druhých, z toho, co bylo uvedeno v bodě 76 tohoto rozsudku, plyne, že toto omezení, které může vyplývat z určení neplatnosti takové výpovědi smlouvy, jako je výpověď dotčená ve věci v původním řízení, rovněž tuto podmínku splňuje, neboť přispívá k cílům nařízení č. 2271/96 připomenutým v bodech 35 až 37 tohoto rozsudku.

90 Pokud jde konečně o podmínku týkající se přiměřenosti omezení, vzhledem k tomu, že je hospodářská činnost společnosti Telekom mimo Unii vystavena sankcím uloženým Spojenými státy vůči osobám, které nedodržují sekundární sankce uložené touto třetí zemí Íránu, je předkládající soud povinen posoudit, zda by prvně uvedené sankce mohly mít pro tento podnik nepřiměřené účinky vzhledem k cílům nařízení č. 2271/96 směřujícím k ochraně zavedeného právního řádu a zájmů Unie obecně, a naplnit tak cíl volného pohybu kapitálu mezi členskými státy a třetími zeměmi.

91 V tomto ohledu se omezení svobody podnikání vyplývající z případného určení neplatnosti výpovědi smluv, která je v rozporu se zákazem stanoveným v čl. 5 prvním pododstavci nařízení č. 2271/96, jeví být v zásadě nezbytné k zamezení účinkům zákonů uvedených v příloze, čímž je chráněn zavedený právní řád a obecně zájmy Unie.

92 Je však na předkládajícím soudu, aby kromě toho při tomto přezkumu proporcionality nastolil rovnováhu mezi sledováním těchto cílů nařízení č. 2271/96, jemuž slouží určení neplatnosti výpovědi odporující zákazu stanovenému v čl. 5 prvním pododstavci tohoto nařízení, a pravděpodobností, že společnost Telekom bude čelit hospodářským ztrátám, jakož i rozsahem těchto ztrát v případě, že by tento podnik nemohl ukončit své obchodní vztahy s osobou uvedenou na seznamu SDN.

93 V rámci tohoto přezkumu proporcionality je relevantní také okolnost, že společnost Telekom – a předkládající soud musí tuto informaci ověřit – nepožádala Komisi o výjimku ze zákazu stanoveného v čl. 5 prvním pododstavci nařízení č. 2271/96, a připravila se tak o možnost vyhnout se omezení své svobody podnikání, jež by představovalo určení neplatnosti výpovědi předmětných smluv se společností BMI vyplývající z jejího případného porušení tohoto zákazu.

94 Pokud jde o správní pokutu upravenou německým právem, je třeba uvést, že předkládající soud k ní nemůže přihlížet, jelikož výše této pokuty, která musí být sama přiměřená v souladu s článkem 9 nařízení č. 2271/96, musí být stanovena s přihlédnutím k individuální situaci pachatele, a tedy k případné sankci spočívající v určení neplatnosti předmětné výpovědi smluv.

95 Vzhledem k výše uvedenému je třeba na třetí a čtvrtou otázku odpovědět tak, že nařízení č. 2271/96, zejména jeho články 5 a 9, vykládané ve světle článku 16 a čl. 52 odst. 1 Listiny, musí být vykládáno v tom smyslu, že nebrání tomu, aby výpověď smluv osobou uvedenou v článku 11 tohoto nařízení za účelem vyhovění požadavkům nebo zákazům založeným na zákonech uvedených v příloze, přestože této osobě nebylo uděleno oprávnění ve smyslu čl. 5 druhého pododstavce téhož nařízení, byla prohlášena za neplatnou, jestliže toto prohlášení neplatnosti nebude mít pro tuto osobu nepřiměřené účinky z hlediska cílů téhož nařízení spočívajících v ochraně zavedeného právního řádu a obecně zájmů Unie. V rámci tohoto přezkumu proporcionality musí být nastolena rovnováha mezi sledováním těchto cílů, jemuž slouží určení neplatnosti výpovědi smluv odporující zákazu stanovenému v čl. 5 prvním pododstavci nařízení č. 2271/96, a pravděpodobností, že dotyčná osoba bude čelit hospodářským ztrátám, jakož i rozsahem těchto ztrát v případě, že by tato osoba nemohla ukončit své obchodní vztahy s osobou uvedenou na seznamu osob, na něž se vztahují předmětné sekundární sankce vyplývající ze zákonů uvedených v příloze.

K nákladům řízení

96 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (velký senát) rozhodl takto:

1) Článek 5 první pododstavec nařízení Rady (ES) č. 2271/96 ze dne 22. listopadu 1996 o ochraně proti účinkům právních předpisů přijatých určitou třetí zemí uplatňovaných mimo její území, jakož i proti účinkům opatření na nich založených nebo z nich vyplývajících, ve znění nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 37/2014 ze dne 15. ledna 2014 a nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2018/1100 ze dne 6. června 2018, kterým se mění příloha nařízení č. 2271/96, musí být vykládán v tom smyslu, že osobám uvedeným v článku 11 nařízení č. 2271/96, ve znění změn, zakazuje, aby vyhověly požadavkům nebo zákazům stanoveným v zákonech uvedených v příloze tohoto nařízení, a to i v případě neexistence pokynů správních nebo soudních orgánů třetích zemí, které přijaly tyto zákony, jejichž dodržování by uvedené pokyny zajišťovaly.

2) Článek 5 první pododstavec nařízení č. 2271/96, ve znění nařízení č. 37/2014 a nařízení v přenesené pravomoci 2018/1100, musí být vykládán v tom smyslu, že nebrání tomu, aby osoba uvedená v článku 11 tohoto nařízení, ve znění změn, které nebylo uděleno oprávnění ve smyslu čl. 5 druhého pododstavce uvedeného nařízení, ve znění změn, mohla vypovědět smlouvy uzavřené s osobou uvedenou na „seznamu výslovně identifikovaných státních příslušníků a osob, jejichž aktiva jsou blokována“ (Specially Designated Nationals and Blocked Persons List), bez uvedení odůvodnění. Článek 5 první pododstavec téhož nařízení, ve znění změn, nicméně vyžaduje, aby v rámci občanskoprávního řízení týkajícího se údajného porušení zákazu zakotveného v tomto

ustanovení v případě, že soubor důkazů, jejž má k dispozici vnitrostátní soud, nasvědčuje *prima facie* tomu, že osoba uvedená v článku 11 nařízení č. 2271/96, ve znění změn, vyhověla bez příslušného oprávnění zákonům uvedeným v příloze tohoto nařízení, ve znění změn, bylo na této osobě, aby právně dostatečným způsobem prokázala, že cílem jejího chování nebylo vyhovět uvedeným zákonům.

3) **Nařízení č. 2271/96, ve znění nařízení č. 37/2014 a nařízení v přenesené pravomoci 2018/1100, zejména jeho články 5 a 9, vykládané ve světle článku 16 a čl. 52 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie, musí být vykládáno v tom smyslu, že nebrání tomu, aby výpověď smluv osobou uvedenou v článku 11 tohoto nařízení, ve znění změn, za účelem vyhovění požadavkům nebo zákazům založeným na zákonech uvedených v příloze tohoto nařízení, ve znění změn, přestože této osobě nebylo uděleno oprávnění ve smyslu čl. 5 druhého pododstavce téhož nařízení, ve znění změn, byla prohlášena za neplatnou, jestliže toto prohlášení neplatnosti nebude mít pro tuto osobu nepřiměřené účinky z hlediska cílů nařízení č. 2271/96, ve znění změn, spočívajících v ochraně zavedeného právního řádu a obecně zájmů Evropské unie. V rámci tohoto přezkumu proporcionality musí být nastolena rovnováha mezi sledováním těchto cílů, jemuž slouží určení neplatnosti výpovědi smluv odporující zákazu stanovenému v čl. 5 prvním pododstavci tohoto nařízení, ve znění změn, a pravděpodobností, že dotyčná osoba bude čelit hospodářským ztrátám, jakož i rozsahem těchto ztrát v případě, že by tato osoba nemohla ukončit své obchodní vztahy s osobou uvedenou na seznamu osob, na něž se vztahují předmětné sekundární sankce vyplývající ze zákonů uvedených v příloze tohoto nařízení, ve znění změn.**

Podpisy.